

Всім співробітникам, передплатникам, читачам і прихильникам посилає редакція «Нашого Життя» сердечне поздоровлення з Різдом Христовим.

НА РІЗДВО 1948 р.

Знов далеко від рідного краю святкуємо Різдво на чужині, розсіяні недолею між чужими людьми. І коли на Свят-Вечір сідаємо до столу, то насамперед линемо думками своїми туди, де ми народились, де жили довгі покоління наших предків, — в нашу Україну. Питаємо себе: як довго ще будемо поневирятися на чужині, і як довго пануватиме тьма і неволя над нашим народом?

Не хочемо ховати тяжкої, страшної правди про те, що діється в Україні під залізною п'ятою московського більшовизму. Тепер поспішає чужа, нелюдська диктатура виконати свою програму — «злиття націй» (через безоглядну русифікацію) або — через виселення української людності на Сібір — створити з України «географічне поняття», без національно-політичного змісту. Найстрашніше в цьому, що український народ, як і інші нації, поневолені Московським більшовицьким імперіалізмом, майже безборонний. Знесилений світовою війною, терором німецьких нацистів та невинним винищенням на протязі довголітнього панування більшовизму, наш народ не може своїми власними силами скинути з себе нелюдську тиранію, коли б він навіть встав як один чоловік проти гнобителів. Хто тишить себе надіями на перемогу над ворогом силами повстанців, показує цим нерозуміння обставин. Чи відступали б українські повстанці від Карпат аж до західних зон Німеччини, коли б мали надію на успіх дальшої боротьби?

Ні, не партизанська війна може нас визволити. Відома річ, що ні одна нація в світі не визволилася без прихильної міжнародної ситуації. Поляки двічі пробували в 19 віці скинути російську владу, але, без закордонної допомоги, мусіли знову скоритися перед ворожою силою. Здобули наново незалежність 1918 року, коли впали потрясені першою світовою війною і революціями царська Росія, Німеччина та Австрія.

Наш народ та інші нації за «залізною заслоною» не можуть ні прискорити ані спинити ходу світових подій. Але від цих подій залежить доля наша і всіх народів світа. Тепер мусить бути кожному ясно, що нам нічого не допоможе замикання в «Пашківській республіці» та в інших партійних чи територіальних провінціалізмах. Українська проблема може бути вирішена тільки в зв'язку з іншими світовими проблемами.

Стверджуючи ці факти, ми зовсім не хочемо викликати і ширити серед нашого громадянства сумну безнадійність. Навпаки: щоб вести справді реальну (ділову) політику, треба знати реальну ситуацію, живу дійсність. Політика — це така відповідальна громадянська діяльність, що деколи від правильного кроку провідників залежить життя або смерть тисяч і мільйонів та доля цілого народу.

«Пізнаєте правду, і правда визволить вас», — цей клич першої української політичної організації —

Братства Кирила і Методія з 1846 р. — має бути і для нас прикладом.

Яку ж правду треба нам знати?

Насамперед, пам'ятаючи, що українська справа не стоїть у світі ізольовано, мусимо уважно слідкувати за тим, що діється в світі, пильно вивчати розвиток міжнародного життя. Придивляючись до міжнародних відносин у світі, бачимо, що вони не йдуть у напрямі до консолідації і заспокоєння. Навпаки: загострення між великодержавами зростає, і в світовій пресі все частіше зустрічаємо вираз для означення теперішнього стану — «холодна війна».

Проти більшовицького тоталізму мобілізується весь демократичний світ. В цих обставинах тим більшу вагу має в нашій народі ідея політичної консолідації живих, відповідальних українських сил на основі демократії. В цій справі не сміє бути неясности, недоговорености, двозначности. Ніякі тоталістичні новотвори типу УГВР, на чолі з людьми «30 червня 1941 року», не можуть бути базою української політичної консолідації. Ці свої забавки мусіли б дорослі люди давно покласти в архів, хочби у своєму власному інтересі: бо «відновлення української держави» проклямацією

з проголошенням слави Гітлерові не може бути в нашій народі традицією. Не допоможуть «людям 30 червня ніякі викрути і свідомо неправда: бо «скріпта манент» (написане лишається).

Тільки демократична традиція створеної в революційній боротьбі Української Народньої Республіки живе і житиме в нашій народі. На цій основі твориться нова консолідація українських національних демократичних сил. Хто став би осторонь від цієї консолідації, той показав би, що йому його вузькопартійні інтереси дорожчі за інтереси і добро нації. Хто веде пропаганду проти демократичної консолідації, той свідомо чи несвідомо хоче ослабити український національний фронт і цим помагає ворогові — гнобителів.

Міжнародні відносини і внутрішні потреби нашого народу вимагають зміцнення української національної консолідації. Бо тільки так можемо підготувати наші сили до великих завдань, що стоять перед нами. Кличемо всіх українців до доброї волі до мира і згоди, до взаємної толеранції і до одностайної боротьби за ідеали свободи, правди і справедливості в нашій народі і в відносинах міжнародних.

Політичний огляд

ГРЕЦІЯ

Комуністичні партизани в Греції проголосили свій советський уряд на чолі з ген. Маркосом. Цей уряд заявив, що він «контролює» четвертину території Греції. Перше завдання цього уряду — нав'язати дипломатичні зносини з «демократичними державами», зокрема з СССР. Визнання уряду Маркоса Москвою та її підлеглими урядами за «залізною заслоною» приведе до загострення внутрішньої війни в Греції, а далі до вмішування сусідніх комуністичних урядів (Болгарії, Югославії та Албанії) поважно може загрозити світовому миру. Англія та США не могли б дивитися спокійно на советизацію Греції. Все тепер залежить від рішучості урядів великих демократій. Досвід показує, що советська Москва має тоді відвагу, коли не жде рішучого і сильного спротиву; коли ж чує небезпеку, то негайно «умиває руки». Проти Греції Москва могла б послати 400 тисячну армію советської Югославії. Але це було б приводом до нової світової війни. До такої війни Москва ще не готова.

ФРАНЦІЯ

Французький парламент ухвалив перед Різдом план міністра Мее для оздоровлення французького господарства. Головна частина цього плану — одноразовий податок для оздоровлення фінансів. Цей план, вироблений соціалістами, викликав демагогічні напади з боку комуністичної партії. Комуністична преса проливає сльози, що, мовляв, план міністра Мее руйнує буржуазію,

купців і землевласників... Саме ці верстви комуністи в першу чергу знищили б, якби прийшли до влади у Франції.

Французький уряд скорочує число державних службовців, щоб зменшити витрати. Також ці заходи уряду хоче використати компартія для своєї користі. Комуністи вимагають зменшення видатків на армію на п'яту частину і не скорочувати числа службовців. Французький парламент не хоче однак лишити Францію безборонною і ухвалив повний військовий бюджет.

КИТАЙ

Якщо можна сказати, що натиск більшовизму на Західну Європу зустрічає чим далі то більші труднощі, на Сході Азії, в Китаї, комуністи мали в 1947 році великі успіхи. Китайська комуністична партія використала для себе помилки уряду маршала Чан-Кай-Шека. Цей уряд не зробив земельної реформи, якої ждали мільйони китайського безземельного і малоземельного селянства. Цим вони здобули симпатії селянських мас у Китаї. Цим пояснюються недавні великі успіхи комуністичної армії в Китаї. Ця армія перейшла ріку Жовту і дійшла протягом декількох тижнів до ріки Янтзе, (віддалення — 600 кілометрів).

Всюди комуністів підтримує активно китайське селянство, бо комуністи «ділять землю». В цих обставинах тільки широка земельна реформа могла б повернути симпатії селян до уряду Чан-Кай-Ше-

ка. Але він не рішається, бо втратив би піддержку землевласників і взагалі людей заможних.

Наслідком нерішучості Чан-Кай-Шека його армія розпадається. Цілі полки, а та й дивізії покидають поле бою або переходять до комуністів.

За один рік більшовицька армія в Китаї взяла вдвітьох більше полонених ніж армія Чан-Кай-Шека. Китайські комуністи певні своєї перемоги і кажуть, що чим більше дістане Чан-Кай-Шек зброї від американців, тим краще буде озброєна армія комуністична, бо та зброя попаде в комуністичні руки...

Перемога більшовизму в Китаї загрожує інтересам США та Англії на Далекому Сході. Проти цієї небезпеки американські провідники стараються зміцнити Японію, що не піддається більшовицькій пропаганді.

Душогубів покарано

В кінці листопада минулого року найвищий Британський суд у Граці (Австрія) засудив убивників маістра Василя Бережанського (про це «Наше Життя» писало в ч. 48). Кожного злочинця засуджено на 12 років в'язниці. Подасмо імена цих нелюдів-бандитів:

Федір Рубець, Василь Карпюк, Сидір Швець, Дмитро Вернак, Петро Голіят.

Спроба оборони очернити світлу пам'ять мгра Бережанського і цим урятувати бандитів не мала успіху. Природі замордованого незбитими фактами доказали, що Небіжчик працював як чесний і політично незалежний службовець Центробанку.

Сподіваємось, що на цьому засуді не кінець. Віримо, що прийде суд незалежної Української Народньої Республіки на рідній землі. Присуд українського суду за братовбивство буде незрівнянно суворіший.

КОРОТКО

* Советський уряд не дав дозволу на в'їзд невісткї чілійського амбасадора в Москві тому, що вона з походження російка. Чілійський уряд передав цю справу міжнародному трибуналові.

* Останній американський відділ залишив Італію.

* Арештовано китайського летуна, за підозреного в тому, що він мав намір збити маршала Чан-Кай-Шека.

* В Індіанополісі (Америка) народилися «сіямські брати». Вони мають зрослі голови.

* До Стокгольмського шпиталю привезли фінського маршала Манергейма.

* Комісія Палати Репрезентантів США заборонила вивезти до Советського Союзу невикористаний воєнний матеріал на суму 20 міль. доларів.

* Чехословацька комуністична партія розпочала кампанію проти тих осіб, які критикують Советський Союз. Всіх їх уважатимуть за зрадників.

* Американський уряд з огляду на непевне положення на Влізькому Сході, заборонив вивозити до цих країн зброю і амуніцію.

* Старшини американської розвідки зібрали документальні дані про те, що в північній Кореї, окупованій Росією, є 200-тисячна «Народня» армія яка готується до інвазії в південно-американську окупаційну зону Кореї.

* Серед американського громадянства Інститут Гелопи провів анкету, з якої виходить, що 55% американців хоче вибрати на президента США генерала Айзенгауера, а тільки 45% за теперішнього президента Трумена.

* Філіп В. Сарлез, пастор Чиказької церкви, скінчив 30-й день свого голодування мольбонм вдячності. Він жив на дісті 1.200 калорій денно, показуючи членам своєї церкви, як вони могли б заохотити харч для допомоги голодуючій Європі.

За залізною заслоною.Роля советської армії

(див. ч. 48 «Н. Ж.»)

II.

Зразу після закінчення війни запрошив советський командант дивізії групу американських старшин у свій штаб. Американці дуже зраділи, бо така нагода трапляється рідко.

Було гарне прийняття, багато горілки і багато їжі. При кінці советський командант запросив своїх гостей до свого штабу і завіз їх у кімнату, де були тайні карти, на яких було зазначено розміщення советської армії. Найстаршому американському старшині це все здавалося чимсь штучним. Він сказав одному із своїх старшин забути в штабі шапку. Коли він вернувся через три години по неї, то ніякого штабу вже там не було. Цей епізод має показати, як трудно дістати відомості про советську армію. Однак дещо вдалося довідатися. Під кінець війни советська армія мала в Європі приблизно 5 мільйонів чол. Хоч її відтогу часу значно зменшили, вона однак і далі лишається одним з головних інструментів советської політики. Щоб одержати цифри про силу советського війська, Расел Гілл поїхав у Берлін і привіз такі більше менше точні дані:

Озброєні сили в східній Європі:

Держава	Сила советської армії	Власна армія
Фінляндія	немає	34000
Польща	120000—200000	150000
Чехословаччина	немає	150000
Австрія	30000—41000	немає
Угорщина	40000	15000
Румунія	100000	20000
Болгарія	60000—70000	32000
Югославія	немає	350000—400000
Німеччина	250000	немає
Разом	600000—701000	736000—786000

У Фінляндії і Чехословаччині советського війська, як бачимо, немає. З Болгарії советська армія мала вийти до середини грудня. В Румунії і Угорщині СССР має право й надалі тримати військо для охорони шляхів в Австрію. Так само в Польщі стоїть військо для охорони сполучення з Німеччиною. Однак число советського війська в Польщі трохи завелике для його завдання. Зосереджене воно в стратегічно важких областях, головне в Шлезькому промисловому районі.

Присутність советського війська має, безперечно, поважні наслідки для політики і господарських відносин в цих країнах.

Советські армії привели з собою комуністичних ватажків, що тепер панують

в тих країнах. Советські армії подбали, щоб ватажки дістали відповідні місця в новостворених тимчасових урядах.

Між цими людьми були: заступник мадярського прем'єра, Матіаш Ракоші, прем'єр Болгарії Георгій Дімітров (був генеральний секретар комінтерну); президент Польщі Болеслав Берут; Прем'єр Готтвальд в Чехо-Словаччині; Анна Павкер в Румунії; Цола Драгойчева в Болгарії; Герта Кусінен у Фінляндії і т. д.

Прикладом прямого вмішування советської армії був арешт Бели Кавача, одного з провідників мадярської опозиції в першій половині 1947 р. Він зник без сліду. Другий випадок трапився, коли мадярський уряд зібрався, щоб обговорити призначення парламентної комісії для дослідження «змови» прем'єра Нодя. Засідання затрималося. Ждали Ракоші. Нарешті він прийшов і сказав: «Я маю від росіян послання. Вони не допустять ніякої комісії».

Однак такі випадки трапляються рідко. Советська армія покладається в більшості на те, що уряди окупованих країн мусять розуміти, що Кремль не буде терпіти неприємної поведінки. Вплив советської армії більше помічається в господарстві, при чому велику роль грають репарації, наложені на Фінляндію, Угорщину, Румунію, Цими репараціями СССР «переконав» Румунію і Угорщину, щоб створити мішані товариства для індустрії на основі 50:50. «Вклади» СССР в ці товариства походили з бувшого німецького майна. Здебільшого це майно було зависоко оцінене.

Незадоволенням мадярським економістам відповіли комуніст Ваши: «Початкові вклади не важні. Важні тільки прибутки і успіх товариств». В Австрії більшовикам не вдалося створити таких товариств, бо американці підтримали австрійців. Тому більшовики перебрали «Німечке» майно в Австрії. Разом вони взяли 340 фабрик і створили трест — «Советське Управління німецького майна в Австрії». Трест підлягає прямо советській комісії державного планування. СССР домагається, щоб цей стан був затверджений у мировому договорі. Це головна причина, чому не можуть великодержави порозумітися в справі мирового договору з Австрією. СССР звертає велику увагу на національні армії в Болгарії, Румунії і Польщі, — менше в Югославії.

Також місцеві комуністичні партії стараються зробити ці армії лояльними супроти СССР. В Болгарії зроблено чистку серед старшинського корпусу. З 4.500 старшин звільнено 2.500.

Румунська армія (20.000) прийшла в Румунію разом з советською армією. Вона була створена в СССР з румунських полонених. Немає ще ніякого доказу, щоб зброя цих країн була пристосована до советських моделей, але можна сподіватися, що так станеться.

В Угорщині, Румунії, Фінляндії і Чехо-Словаччині не було видно співпраці советських старшин з місцевими. В Болгарії було трохи інструкторів. Румунська армія перебрала советські методи вишколу.

Тільки польська армія дістала поважну підтримку від СССР. Вся артилерія і більшість зброї взагалі советського походження. Від 2.000—3.000 советських старшин служить в польській

армії. Вони в польських уніформах, але зовсім не пробують ховати своєї національності. Начальник польського генерального штабу — росіянин.

Знавці інформували Вільса Етвуда, що СССР побоїться вжити польської армії в боях. Поляки мають історичне недовір'я до Росії. Єдина армія, з якою числиться СССР — це армія маршала Тіта в Югославії. Інші армії можуть бути вжиті тільки для поліційної служби і окупації.

Югославська армія безперечно найкраще озброєна неросійська армія в Європі. Досі це її зброя різного походження, але воєнна промисловість розбудовується постійно. 239/0 бюджету призначено на «оборону».

З цього можна побачити, що пряма підтримка місцевих комуністичних партій була найважливішим завданням советської армії в половині Європи.

(Далі буде.)

Американець про Росію

В. Л. Уайт, американський журналіст, написав книжку «Репортаж про Росію». Автор перед самим кінцем воєнних подій відвідав різні краї СССР з Еріком Джонстоном, президентом торговельної палати США. Уайт не піддався теорії, поширеній під час війни, про «нормалізацію» й навіть «демократизацію» советського режиму. В дійсності, перед посиленням специфічно комуністичної політики, що настало в СССР після війни, не кожний міг помітити, що розпалювання патріотизму під час війни було лише тактичним ходом, щоб усунути всяке підозріння серед некомуністичних союзників советського уряду.

Про життя в СССР Уайт пише: «Уявив собі, що ви народилися й провели все своє життя в досить добре впорядкованій в'язниці, де вас примушують тяжко працювати, але де вам забезпечують кушетку, щоб спати, три рази в день дають харчі й скільки потрібно одягу для життя. Припустимо, що стіни в'язниці ясно покриті афішами і рекламами, які на всі боки проголошують, що поза в'язницею панують безладдя, голод, страйки, безробіття й низькі робітничі, що директор й сторожа в'язниці існують лише для того, щоб спасти вас від усіх цих бичів і щоб забезпечити вам справедливість і свободу. Немає чого казати, що всі ті, що надумали б вас звільнити, зустріли б одчайдушний спротив з вашого боку, і що ви билися б як лев, щоб захистити вашу в'язницю».

«Проте, — пише далі Уайт, — є основна різниця між мешканцями СССР і мешканцями в'язниці у Лансінгу, в

стейті Канзас, де я часто відвідував старого приятеля. Харчі й одяг майже ті самі, може трохи кращі в Лансінгу. Але коли б мій друг з Канзасу задумав би якогось дня твердити, що в'язниця не добре утримується або висловив би бажання побачити зміну директора, він не ризикував би бути розстріляним на місці.

С. М.

ЧИ НЕ МОЖНА Б ПОДУМАТИ РАНІШ, НІЖ ГОВОРИТИ?

30-го листопада в Регенсбурзі відбулися збори «Українського християнського руху». Були доповіді, як належить, про завдання і так далі. Один з доповідачів (з милосердя не називаємо його прізвища) розповів зібраним, що Михайло Драгоманів, з'явившись в Галичині, збаламутив Івана Франка й проповідував безбожництво. Ніхто з присутніх не протестував проти цієї вигадки. Але були молоді. Вони зацікавилися і стали перевіряти, чи правду казав доповідач. І виявили, що М. Драгоманів дуже добивався, щоб Святе Письмо було перекладено на українську народну мову, проти чого виступали тодішні святоюрські москвофіли. Такий був отой «безбожник»...

ЮРІЙ КОСАЧ

Авдієнція у Адама Кисіля

(ХУІ розділ з роману про 1648 р. «Денґ гніву»)

Хоч подагра і докучала панові Кисілеві того вечора більше, чим колинебудь, він устав спересердя з крісла й ходив по кімнаті, люто виблискував випуклими очима. Такий то псубрат! Вже мав про нього репліці, того авантюриста, того безштатника, звідки тут узявся на його голову, в Київ аж добився — ре-белізантистський конфідент цей Рославець, як стій. Спостеріг його хитрючість вже раніше, отець Яким Єрлич, хоч сидить у монастирській келії, має добрих друзів: донесли, що Рославця бачили й у Львові з підозрілими людьми, й до езуїтів захожав, а вони (найбільше Гонцель Мокрський, теж лукава bestія) притягли його до своєї конспірації. У Києві придбав славу огладженого й бистроумного — такі найбільш небезпечні, казав Єрлич, автім каштелян і сам це знає, товкся й між шляхтою й поспільством і монастирською братією, а вона вже когонебудь не допустить до себе... і врешті реляція того бідного пана Ласка, що вирвався з козацької неволі, утікав через ліси, ледви душу виніс — це вже зовсім ясне.

— І що ж, мості Рославче: — сикнув каштелян Кисіль, спиняю-

чись перед магістром; — хотів ти нас у дурники пошити, ласку собі в твого пана Богдана заслужити? Гай-гай, небоже! Як то тепер покладатися на чиєсь слово? Прийняв я тебе, як свого — ані в гадці було про твоє лукавство, а ти мені он як...

— Школа Хмельницького, мості сенаторе, той теж вигрівався за пазухою у покійного короля, поки не вжалив... Змія...

Рославець приглядався тому чоловічкови, що мав такий пискливий, злющий голосок. Бачив його перед тим іноді, як просовгувався ящіркою по сенаторових передпокоях: худорлява, сутула, сливе горбата постать; прикре зеленкувате лице й общипана борідка, а погляд завислий, розлючений, так би й шпигнув. Йоаким Єрлич, чернець пещерської лаври, книжник і політик, ось який він! Не любила його братія, Гізель, хоч і вистерігався говорити про людей добре чи лихе, морщився, згадавши його; ігумен Оксентій Старушич не терпів — гадь і матляр, казав, ніхто не знає, кому служити; отець Трізна тільки постукав герлигою — Юдаш, крутив головою, паскуда.

— Тать, розбійник, душогуб — хрипло крикнув із-за широких плечей сенатора пан Ласко — і Соболь. З ним, шкода, що сивину має — душу мою хотіли згубити!.. Пістолем грозили...

Каштелян упер свої втомлені очі в Рославця. Цей олив'яний погляд хорої й старої людини було важко знести. Обличчя у Кисіля за ці дні, мабуть, від тряскої дороги набрякло, пожовкло, глибокі зморшки лягли на чолі й коло уст, а вуси опали, фарба з них сходила; виглядав він увесь кволо і підтоптано, хоч і горіжився. А над усе докучав, мабуть, гостець. Рославець не відвів своїх очей.

— Я тебе, мості пане мій — сказав сенатор — за тее матлярство згною в Арсеналі. Я з тебе кліщами вирву, яка то ваша конспірація, пеські ви синове. В трибуналі вміють катувати, це вже будь спокійний... Та я тебе, як схочу, й під сокиру віддам...

— Віддавай, мості сенаторе, — мовив Рославець, — мені тієї смерті не боїться...

Віск із свіч топився й падав на коверець. Рославець чекав, що буде з тієї тиші, що залягла світлицю й

чутно було тільки сопіння Кисіля в рудосивий вус. Гайдуки переминали ноги, Єрлич стругав за столом перо й від свіч його лице вигострилось, стало як у мерця, ще прикрише, ще жовтіше. Рославець подумав, що надворі тиха-тиха ніч і зорі впали в Дніпро, заросились левади, і на мить йому стало сутужно. Арсенальне ув'язнення знав, там ями глибоко в землі, світу сонця нема ніколи, волога й пацюки — брязкіт ланцюгів — катюга біля дуби — тее все знав, моторошне. Але сказав:

— Твоя воля, мості воеводо й сенаторе, роби, що знаєш.

— А ти не жалуєш напасті на пана Ласка ані свого ехидства?.. Рославець знизав плечима.

— Сть це наша війна, сенаторе. Хоч воєю без палаша й мушкета але воїн всмь і готовий головою накласти. Може така смерть благополізніша ніж всяка інша...

Воевода брацлавський і каштелян Київський знов упер в нього олив'яні очі.

— Чому так?..

— Бо се за отчизну смерть, а милої від неї не маєш...

— Читай еси Ціцерона, матляре?

— І без Ціцерона се кожний знає.

— Бахорство це! Розпуста! Блудословіє! — Крикнув Єрлич; Ви його слухаєте, мості воеводо!

Він ще чеснотою назве бунт і різнунство. Він ще Хмельницького нам богомданим кесарем нарече!..

ГНАТ ДЯДЮРЕНКО

Трагічний недогляд

В минулому тижні майже вся наша преса принесла довші та коротші звіти про пресову конференцію ІРО, що відбулася 3 грудня в Гайдельбергу. Немає потреби перелічувати ті питання, що їх ставили журналісти ліцензійованої преси ДП тим особам — працівникам ІРО, від яких в значній мірі залежить поладження наших скитальчих справ. Говорилося, як відомо, про нову перевірку, що її повинні перейти, а в деяких таборах уже почали й переходити переміщені особи «для добра їх же самих», як майже в кожній установі ІРО пояснюють скитальцям цю невідому вже, яку за порядком трагікомедію...

Про все допитувалися журналісти, але, як видно із вміщених у нашій пресі звітів, проминули одне ніби неважливе, а по суті — найбільш дошкульне для нас питання — справу тих, що не підпадають під параграфи приписів нової перевірки І... опиняться на вулиці, або, як це делікатніше прийнято називати — підпадатимуть асиміляції в німецькій господарській системі.

Річ відома, що з часом, коли відпало питання про насильну чи якусь іншу репатріацію, питання, яке стояло в завданнях УНРРА, а тепер стоїть у завданнях нової організації — ІРО — найперше, залишаються актуальними тільки дві можливості розв'язання питання осіб, що не можуть і не хочуть повернутися в рідні країни: асиміляція в Німеччині й еміграція за океан або в інші країни світу.

Обминаємо питання виїзду за океан чи в інші країни світу, як таке, що не потребує в цю хвилину обговорення, а хочемо зупинитися та по можливості притягти увагу наших вищих урядових чинників до питання асиміляції в німецькій господарській системі. Ніяких застережень не викликає в нас саме слово «асиміляція», але нехай нам простять за відвертість — при глибокій аналізі цього делікатного слова поневоли починає лазити мороз поза шкірою...

І то ось чому. Перш ніж настане згадана «асиміляція», станеться страшний своїм змістом факт — люди втратять правну опіку ІРО, тобто підпадуть законам і порядкам тієї Німеччини, яку довелось так глибоко пізнати за час невірних робіт по німецьких каторгах-фабриках, по бауерських дворах та інших об'єктах того господарства, до якого тепер за одним розчерком пера доведеться знову повертатися після двохрічної перерви. Доведеться повертатися до тих, у яких не так давно були.

Про доброзичливість німців в час гітлерівського режиму до всіх чужинців,

тих невірників, що їх сотнями тисяч гнали з рідних міст і оселі невмолімі люди в зелених шинелях, знаємо ми. Про те можна багато розповідати, але про те краще скажуть ті могили, що позаростали травою в закутках німецьких кладовищ, ті мільйони листів — зойки неповнолітніх і сивих дідів, — що їх байдужий поштар штемпелював кожного дня, відсилаючи на схід, ті слюзи й прокльони, що їх виливали раби в німецькій господарській системі, що працювали для ламаного хреста та його перемоги над світом.

Нацисти... Хіба тільки нацисти змушували нас? Ось передо мною вирастають із пам'яті рядки залитого слюзами листа. Його пише дівчина з каторги — господарства одного німецького селянина.

«На тут дванадцятро. Серед нас три польки і дві французки. Ми українки — молоді дівчата, маємо вищу освіту... Сьогодні наше Різдво. Ми думали, що хоч сьогодні він (бауер — Г. Д.) дасть нам відпочинку. А він знову прийшов із палицею і бив нас...»

Або писав інженер зі Сходу — з України. Його як фахівця заманили німці на працю до Німеччини. Він приїхав із дружиною, сподіваючись знайти якусь працю та вірячи в елементарну людяність рядового німця. Але скоро переконався в цілком протилежному. Його зараз же розлучили з дружиною і вже пів року минуло, як йому не дають можливості хоч один раз зустрітися...

Писали поодинокі, писали гуртами... Писали слізьми в українські установи. Писали не тільки українці — писали росіяни, писали поляки, писали всі... Просили допомоги, просили хліба, просили ласкавого слова, бо його ніде не знаходили в страшний нелюдській Німеччині.

«Я молода. Я ще хочу жити. Допоможіть мені. Пришліть кусочок хліба, а як не можете — то хоч обізьвіться... Приїхала сюди здорова, а тепер валюся з нїг. Дівчата працюють за мене, а я зовсім не маю сили...»

Так писала дівчина з України до однієї наукової установи в Чехії. І допомагали, ділячись останнім, ділячись рахунком на грами харчів, ділячись останніми пфеннігами й коронами, ділячись видушенням із серця словом потіхи, якої потім сами собі шукали...

В бурі війни не вдалося зберегти цих листів, а їх саме тепер було б треба показати тим людям, які розчерком пера вирішують долю недобитих, недовучених, недовірених людей з очима, повними безнадії... Ми були б дуже щасливі, якби

мали можливість переслати копії цих листів до централі ІРО в Женеву. Ми не маємо тих листів, але ми — саме й є ті, що писали ті повні відчаю рядки.

Це не тільки нацисти підганяли нас коло станка. Не тільки нацисти відрізали нам руки й пальці, випробовуючи в заводських медичних амбулаторіях межі людського терпіння. Не самі нацисти змушували жінок робити аборти, щоб діти не заважали жінкам віддавати всі сили до останку на зміцнення німецької воєнної спроможності.

Нам, звичайно, не повірять в установі ІРО люди, які ніколи не мали можливості перенести на собі всі утиски в умовах гітлерівського панування. Нам може повірити тільки той француз, бельгійець, голландець, англієць і американець, що сидів у таборі для військовополонених або нидів і терпів у страшному таборі «авслендерів». Нам може повірити тільки той молодий французький генерал, що, пройшовши кілька разів німецькі гітлерівські «чистилища», дістався на провідне становище до централі ІРО в Женеві...

І тепер стоїмо перед можливістю «асимілюватися».

Нова перевірка немов не страшна. Її маскують різними словами, щоб приховати справжній її ще не досліджений зміст. «Правда, підчас цього нового перепису можуть когось також позбавити допомоги ІРО. Так, але в інтересі тих других, що такої допомоги заслуговують», — повідомляється про конференцію в головній квартирі ІРО.

Що значать ці слова? Це значить, що бюрократ з добродійної установи буде на свій погляд вирішувати справу: дати допомогу чи не дати, і вирішить її так, як підкаже йому хвилиний настрій а може й примха. Байдужий підпис на шматку паперу, — і діти, старі, жінки з немовлятами, каліки й недобиті в концентраційних та оstarбайтерських таборах опиняться на вулиці байдужого, холодного німецького міста, опиняться в руках «флюхтлінгкомісара», що буде на свою впадоу вирішувати долю засуджених на «асиміляцію». І це буде робитися «в інтересі тих других, що такої допомоги заслуговують»!.. І, ясна річ, в інтересі тієї установи, що на своїх прапорах написала гасло — допомагати мученим і недовіреним!..

Нас можуть заспокоїти тим, що можна буде пізніше звертатися до вищих інстанцій з домаганням переглянути справу та встановити право на опіку ІРО. Так, ми знаємо, які наслідки подібного роду розглядів і звертань! Два роки перебування в таборах вже багато дечого нас навчили.

Уявімо тепер собі на мить той час, коли вийдуть останні транспорти з тими, хто удостоївся права на опіку ІРО, і коли полишаться в Німеччині для «асиміляції» ті, кого позбавлено права не тільки хліба, а й права виїзду з Німеччини, коли попадуть вони, наші бра-

ти, сестри, рідні, знайомі на примху долі — а правильніше — на примху німецького бюрократа. Тоді почнуться розрахунки з тими всіма, кого навіть тепер обвинувачують у тому, що вони їдять німецький хліб і німецьке м'ясо, з тими, що ніби винні в усіх нещастях програної фашистами війни... Тоді, коли вільна рука німецького бюрократа буде заповнювати нашими людьми за всяку найменшу провинку тюрми і штрафні табори, до кого з допомогою звернеться бездомний втікач і насильно вивезений? Хто вислухає його скарги, хто врятує його від вивозу до Советського Союзу, як «кримінального» злочинця за якусь першу-ліпшу прищиту дурницю, хто оборонить його від провокацій німецьких комуністів — вірних слуг п'ятих московських колон?

І тому скільки людяності й великого зрозуміння криють у собі слова президента Трумена про те, що чужинців не можна полишати в Німеччині, що їх треба допустити до виїзду за межі зруйнованого краю, бо тут їх чекали б величезні неприємності. Але дивно тільки, що організація, яка повинна б здійснювати ці велико-гуманні настанови, займається цілком іншим, а саме: якраз протилежним — насильним припиняттям людей до того місця, де їм не можна полишатися.

Кожному, навіть можливому неписьменному емігрантові відомо, що опіка ІРО не може тягтися безконечно і що кожен день нашого перебування в таборах випорожняє небагато кишеню добродійної організації. Але чи можна на переміщених осіб скидати вину за те, що їх не допускають до виїзду до інших країв? Чи винні вони, що мусять сидіти по таборах до того часу, поки можна буде нарешті виїхати та почати працю — чесну працю в господарстві будьякої країни, аби тільки зажити самостійно й чесною працею? В ІРО не вистачає коштів, пояснюють нам причини скорочення розмірів опіки. А чи не можна було б скоротити штати працівників ІРО хоч на три четвертини та цим заощадити трохи коштів для тих дітей і старих, що їх після чергової перевірки можуть позбавити опіки? Хіба не можна обійтися меншим числом працівників? Хіба не можна було б доручити деякі роботи самим переміщеним особам, а обов'язково тягти для розподілу харчів чи одягу людей із далекої Австралії чи Америки, витрачати для того кошти, коли переїзд одного такого службовця може коштувати стільки, як річне утримання цілої родини ДП? Якщо йде вже про заощадження, то треба їх шукати всюди, де тільки можливо. Чому в таких випадках не питаються голосу самих ДП? Адже серед цих ДП є люди з вищою освітою й далеко більшим стажем громадської праці, ніж їх мають дівчата з намальованими устами в установах ІРО!..

Чи не можна б тут застосувати правило суворої ощадності й розумної доцільності, але не за рахунок позбав-

— І назву, — спокійно сказав Рославець, — ти, отче, надаремно ся фрасуєш, а шкода, що, як кажуть, ревний благочестивий. Хіба мені таїтися нині: маю Хмельницького за воеводу, нам богомланого, за спасителя вітчизни і йому служу, бо він сам перший слуга вітчизни...

— А я не служу? — Писнув Кисіль; — Я ночей не сплю, я до уст не приймаю, так журюся вітчизною!..

«Добре журишся, — посміхнувся подумавши магістер. — На Брусилові, на Носівці пан, підданих січеш канчуками, поташ і салітру потом хлопським добуваєш, посилаєш пшеницю в Гданськ на людському торі, на мужицьких горбах доробився, знатнішого й багатішого не має над тебе, а сам був худопаклом, хоч тепер і честь собі заробив і від Київських князів виводиш свій рід...»

— І ти того не знаєш, вашець — кричав Кисіль — і гетьман того не знає, що я розп'ятив дам за матку нашу вітчизну. Подуріли всі! На рожен полізли! Проти тиранства встали, а в ще гірше тиранство хочете ввести вітчизну, в тиранство черні! Знаєте ви те, що дієте? Знаєте, який вихор сієте? Що, гадаєте, викільчить з того засіву?..

— Найбільша річпосполита козакоукраїнська, — сказав Рославець, — без тиранії над людом, без своєвілля станів, із вічним визво-

ленням від робіт і зятягів, з подаруванням усім свободи — всім, хто на нашій землі живе, з правом до вільного вірування, до вільної праці на ріллі, в торгівлі й ремеслі...

Така викільчить республіка! Як за давніх часів, за київських князів, що правили за дозволом і по радодом суспільства, а не за своїм уподобанням. Республіка, що нам, не заходимо і наїзжимо, а дітям Роксоланії, без хлопа й без пана, від Низу аж ген — де лиш живе хрещений люд...

Єрлич сміявся, пощипуючи борідку. Саско, вбгавши голівку в плечі, виглядав блідо й кволо з за регалій з книгами. А воевода сів у крісло і сопів, сверлував Рославця очима. Не витримав і вдарив кулаком об поруччя — блиснули самоцвіти на його перстнях.

— Теревені правиш, мості пане! Химериш, ващець. Ніколи того не буде, ніколи не відродиш Київської давнини. Вітер у тебе в голові; мариш, снись, причинний, юродивий...

— Чому, ваша милосте, — сказав Рославець, — не віриш в це?...

— Ви з ним договоритесь, мості сенаторе — крикнув Єрлич, — се все маячиння, се неприкаянного блудословіє.

— Цить, отче — озвався Кисіль, я хочу з ним говорити...

— Такого в дуби й до ката!...

— На те час, буде час. Скаже ж мені він, причинний, що не до речі

говорю? Я на землі стою, обома ногами, я йому промовлю до його завихляного лоба. Не він один так думає, те все нашепотіли йому — і тут у Києві такі є і там у Білій Церкві... то є недуга фантазії! — пискливо кричав Кисіль — Химера! З чим ся пориваєш неборачи? На кого? Хто з вами? З немитими хлопами йдете, з хиткою черню? Азали ж розум у вашій голові, конспіратори? Азали ж не подобаєте на того Катіліну, що своєю алчобою до володіння пірвався на мудрість сенату й упав так нікчемно? Катіліни єсьте, Катіліни!

— Катіліна, — сказав Рославець, — більше для своєї приватної конспірував, аніж для публічного добра, приклад, сей, мості воевода, не влучний. А вже найнеетрафініше те, що ти, ваша милосте, рівняєш з Римом сю корону. Де тут римські бачим чесноти? Де мужи такої кебети, як би Катон, Ціцерон, не кажучи про Помпеюша, Красса, Цезаря?... Де римська справедливість? Де право? Де римський обичай? Злодійство, розбійництво, тиранія — се є тієї корони чесноти. Сваволя кролевенят, утиск люду, заборона релігії, темнота, здирство, гвалт, ошуканство, лихостівство, пиха, розпуста — ось чим стоїть Річпосполита. І ти, мості воевода, за неї горою. Ти падає Хмельницького, а величі його діла ще не обняти розумом, ще тільки зоря його зійшла, збагнути не хочеш!.. Так, так, мості

воевода, говорив я вже з тобою. Не наш ти чоловік, не нашим духом дишеш, забув еси націю, свою релігію...

— Неправда, — скочив Кисіль, — неправда тому, я за націю і релігію стою, як мур!... — Рославець посміхнувся.

— Колись може стояв еси, давніше стояв, як ще жив митрополит Могила, Йов Борецький — не кажу, честь тобі за се. Але нині того вже замало. Нині інші люди сія народили, сенаторе. Діти в залізо повбирані. Нині золотої середини нема. Нині на півдорозі не стоять. Нині знають: альбо ми, альбо вони...

— Нема з ким, кажеш? Неправда — вся Русь встає. Хто живий, і люд, і міщанство, і шляхта йде, така, що ще надалі вирікалася від свого — й її сколихнуло...

— Задля злості й пихи... — Писнув Ласко.

— Ні, пане Ласко, пиху і майно мали Кришевські, Теодоровичі й інші, але задля любови до вітчизни пішли, бо мужа побачили нарешті, що може цезарем стане...

— Як Русь — Римом! — засміявся Єрлич.

— І стане, отче! — запалом крикнув Рославець, — Сам ти прийдеши і поклонитися на руїнах вашої корони, на попелищах нашої неволі — встане нова республіка!

— Чернь вас задавить!

— Не бійся — голова є в нас. Ліс рубають тріски летять. З сухим

лення їжі наших дітей і батьків, а за рахунок скорочення бюрократичних точок, без яких вільно можна було б обійтися тим більше, що кожного дня кількість ДП все меншає після виїзду на праці до інших країн?

Може, наш голос варто було б таки послухати для добра тих людей, що їм допомагає ІРО, та для піднесення престижу самої організації з високими гуманними завданнями?

Повертаємося назад до початку цієї статті й повторюємо: над питанням асиміляції в німецькому господарстві треба глибоко й поважно зупинитися. Як-

що на це питання не поважно й поверхово дивляться урядники допомогової установи, то тим більше повинні про нього думати й говорити ми — ті, кого всякі рішення торкаються в першу чергу. Ідеться про більше, ніж про сорок чи сорок п'ять грамів масла на тиждень. Ідеться про мирне, чесне, спокійне, трудове життя нас у країнах із справедливим ладом і справедливими й добримі людьми, чи про повні безнадії терпіння сотень, а то й тисяч прикованих до Німеччини людей без права виїхати, чи навіть кудись поскаржитися на несправедливість в розваленій Німеччині.

Що таке демократія?

Французька соціалістична партія звернула особливу увагу на піднесення суспільно-політичної свідомості широких мас громадян. Члени гуртка імені Жана Жореса, видатного французького соціаліста, влаштували низку доповідей на тему „Що таке демократія“ в різних містах Франції. Таку доповідь недавно зробив генеральний секретар жоресівського товариства А. Бесле.

Слово „демократія“ для доповідача одно з тих слів політичного словника, яке потребує визначення. Це слово, вживане майже всіма партіями, розуміється кожною інакше. Само по собі це слово викликає деяку плутанину. Напр., в творах Маркса воно зустрічається в трьох різних розуміннях: то воно ототожнюється з соціалізмом, то з буржуазною державою, то з поняттям „блук лівих“.

Походження слова „демократія“ не розв'язує справу, бо „влада народу“ може в однаковій мірі означати і владу народу в цілому (по-латинському „популюс“), і владу „людей з народу“ (по-латинському „плебс“). Тому треба виходити з такого визначення: демократія — це порядок урядування, в якому кожна влада спирається на цілість громадян в свободі і рівності їх. В цьому порядку урядування влада громадян може здійснюватися або безпосередньо, як в стародавніх малих демократіях, або посередньо, шляхом представництва, як в нинішніх великих демократіях.

Засобом, знаряддям вислову демократії в останньому вигляді є загальне голосування, яке не зважаючи на всі свої хиби, зрештою, являється єдиним способом вислову народного бажання, можливого, у вільній державі.

Загальне голосування передає свою повновасть уповноваженим. Через цю передачу представники народу виявляють суверенітет — повноваду. Влада, тобто право примушувати, може бути, як в Сполучених Державах Північної Америки, передана водночас і голові держави і представникам.

Які підстави демократії? Свобода? На це доповідач відповідає: „існують різні форми свободи: свобода політична і свобода економічна, господарська. Тому дійсна демократія веде через політичну свободу до свободи господарської (господарська демократія)“.

Організація, впорядкування демократії, провадиться через великі політичні партії. Немає демократії там, де є лише одна партія, бо опозиція повинна грати роль доглядача, контролера. Тому за соціалістичної демократії, де не буде клясової боротьби, мусять бути різні партії, течії, бо інакше життя було б бюрократизоване.

В доповіді, влаштованій тим же гуртком ім. Жореса, інший доповідач познайомив з досягненнями соціалізму в Швеції, країні миролюбного й

працьовитого народу, що дбає про те щоб зробити своє життя більш людським. В Швеції досконало організована суспільна безпека, побудована на засаді взаємодопомоги й розподілена на всіх. В Швеції досконало впорядковані лікарні, куди приймають всіх громадян, незалежно від їх стану, будинки для пенсіонерів старшого віку. Там знищено жадливу суспільну хворобу — алкоголізм. Хоч капіталізм там не скасований, але він сильно обмежений, підпорядкований податковим обтяженням, які не дозволяють йому підточувати інтереси спільноти. В промисловості заведений робітничий контроль. Крім того, у всіх підприємствах 40% акцій належать капіталістам, а 60% робітникам. Ставши, таким чином, співпрацівниками у веденні й володінні підприємствами, робітники набули почуття відповідальності, а також фахову свідомість і технічну спроможність, від чого виробництво тільки щасливо виросло.

Таким чином, хоч шведські порядки ще не є всебічним, інтегральним соціалізмом, але вони невпинно наближаються до нього. В Швеції не тільки зріс матеріальний добробут працюючих, а й високо стоїть почуття незалежності і особистої гідності. В площині моральній і розумовій, як і в площині технічній, створено умови такого робочого виховання, що варто у шведів багато дечому повчитися.

С. М.

До Українського громадянства

Наближаються Великі Свята Різдва Христового. Кожна українська родина, що плекає в своєму житті побожність та національні традиції, завжди готується до зустрічі цього великого свята. Не знаємо ми такого іншого свята, де в обрядовій частині відбулося стільки щирої подяки і радості як це звучить в наших прекрасних колядках. Так уже традиційно склалося, що в дні Христового Різдва ми, намагаючись бути вірними за-

повітам Христа, дбаємо не тільки про себе, а й про кожного іншого хто потребує допомоги. Немає такої, морально вихованої української родини, яка б в ці дні не запросила до свого столу тої чи іншої голодної людини або в якийсь інший спосіб не допомогла б тому, хто дійсно потребує допомоги. І ось в ці дні Відділ Культури і Освіти ЦПУЕ звертається з закликом до всього Українського Громадянства відрвати від своїх скромних заощаджень по-сильну допомогу на підтримку українського шкільництва.

В розвої нашого культурного життя на еміграції науково-шкільна робота цілком заслужено вважається нашою гордістю. Наші науковці при неймовірно несприятливих умовах провадять свою роботу в двох наукових об'єднаннях — УВАН та НТШ.

Наша молодь має змогу одержати вищу освіту не тільки в чужинських, а й водній із чотирьох українських високих шкіл.

Для освітнього обслуговування наших дітей та юнацтва існує біля сотні народних шкіл, 28 гімназій та декілька фахових середніх закладів.

Усі ці наукові та шкільні заклади хоч засадничо працюють коштом самопосвяти наших науковців та учителів, все ж вимагають матеріальної опіки. За 1947 рік ЦПУЕ виділило для допомоги шкільництву понад 200 тисяч марок. Тільки спільною нашою підтримкою зможемо забезпечити й далі існування нашої науково-освітньої роботи на еміграції.

За постановою ЦПУЕ вся збірка «Коляди» ц. р. призначена на потреби української школи.

Громадянки й Громадяни! Не пошкодуйте посильної грошової допомоги підчас збірки «Коляда» на користь української школи на еміграції.

Відділ Культ. і Осв.

Ц П У Е

деревом і мокре горить. Не пеняйте, бо самі винні ви, королевенята. Але й черні скаже наш Богдан зась, коли буде треба...

— Майте ж потенції за собою? Хто нині без опори на потенції зможе політикувати?...

— Не в потенціях шукаймо сили, а в собі самих, пане Ласко!... Коли будемо сильні самі, через себе, то й європейські потенції прийдуть до нас...

— І допоможуть вам повалити корону, цей щит, захист перед Азією.

— На такий щит давно вже Європа не надіється. Наш — козацький щит буде для неї певніший...

— Так і повірять європейські мужі твоїй хлопській республіці, вашець? За сермягами й кожухами, за перебийносами і кишками вашими?

— Чудний ти, отче Єрличу — посміхнувся магістр, — хіба ж тільки Кишки й Перебийноси у нас? Хто з нами — не знаєш, бо ще не час, але й ті, що вже відкрито станули коло Богдана Зинівія, хоч би Виговський й Нечаї, Зеленські і Хмилецькі не мають ясних голів? Га — гай, як би ваші коронні півголовки хоч трохи мали їхнього розуму!... А пан Гловацький, а пан Лісницький, а Гоголь, а Воронченко? А чей знаєте їх?...

— Худобахолки, шляхетки...

— Хоч би й підло уроджені, що з того? Чи ж казати вам, освіче-

ним і розумним, що не за мамону придбаєш собі розуму, що й хлоп і кожум'яка може мати більше кєбети, ніж ваш пан Дігнітар у золотому ридвані...

— Плебс пошлеш у сенаторів, то хто буде сіяти-орати?

— А тож бо то й є! Боїтесь того, бачу. За маєтности свої боїтесь, за багатства!... Не за річ Посполиту, що в неї давно вже й самі не вірите, а тільки за свої капшуки, за свої салітарні, за свої лани боїтесь, мості панове!...

Кисіль давно вже не брав участі в цій розмові. Він сидів і дивився, як догорають свічі в важених мідяних свічниках. Жовтий віск топився і спливав по міді прозорим струменем, було вже по півночі. Гайдуки, прислонившись до одвірків, дрімали, розкривши роти. Їх припала тая розмова. А носівський і Брусилівський пан, сенатор і каштелян, спершись на поруччя, заклак, закам'янів. Старість чи нудьга його гнобила. Восково взялось його високе чоло, над яким пнявся рідкий сивий чуб; втомлено, ох, як же втомлено дивились ці колись бистрі очі. Запалились жовті щоки, важко дихав. Пальці, прикрашені сигнетами, корчійно обійняли левову голову, вирізьблену в дереві. Про що думав? Про свій довгий, занадто довгий вік та такий химерний, але й фортунний, про те, як зі шабля на щабель, вперто пнявся нагору, де злото й

блиск? Як з худого міщанина, нікому не відомого Адамка, вибився в люди? Як парвеніушом доп'яв староства, і каштелянства, і брацлавського воєвідства, а тепер ждаждождився тільки смерті Янчуша Тишкевича, щоб стати й київським воєводою?

Як з убогого перекупщика вибився на багатири річі Посполитої?

Чи про що інше думав пан сенатор?

Злющий чернець Єрлич, ця суха людинка, лиха на весь світ, на всіх людей Божих, ця ходяча мовч, замовк, і тільки його зірки — то племінючі, то гаснучі, водили за Рославцем. Пан Ласко, знитившись, поправляв свічі.

— А що, мості Рославче — озвався тихо Кисіль — коли впаде ваше діло? Коли Хмельницького не фортуна зустрине, а лобне місце в Варшаві, як многих перед ним? Як Сулиму, Парлюка...

— Що ж, мості сенаторе, — так само тихо відрік Рославець, — така буде Божя воля. Але жаром вічно палаючого смолоскипа буде це ім'я для покоління української землі, і те, що вже мріяв, не вимете жоден вихор із ґрунту.

Ще лютіше поглянув на нього чернець Єрлич. Рославець думав — звідки ця жовчя натура, цей аго-стат? Чуви ім'я Хмельницького, здригався — так його ненавидів. В своїй затхлій келії, без сонця й жи-

зні, писав, снував якесь своє плетиво заздристі, безсилої старечої люті.

Сенатор зідхнув і свічі, що знечев'я зайнялись ясним полум'ям, осяяли його в край утомлене, брякле обличчя.

— Іди, мості Рославче... Іди, хай тебе провадить Бог... Твоїми шляхами... Іди...

Єрлич і Ласко тигрячо стрибнули до крісла.

— Мості сенаторе, як це?...

Кисіль нетерпляче махнув ім рукою, щоб ішли геть. Він дивився на Рославця, і магістрові видалося на мить, що там, у глибині Кисілевих очей, затліла якась тиха жаринка — Іди, вашмосте...

Знов сказав сенатор, вже зовсім тихо, мов через мряковинну завісу.

Рославець виходив з цієї мовчазної, незугарної палати. На майдані, не затінений деревами, височився, як велитенська скеля, сенаторський дім, пустий і сліпий, хоч хропіла незліченна челядь і служба ходила навшпиньках з покою в покій, чекала, коли сенатор піде на спочинок. Вгорі, на вежищі, блимало світельце — як у черствій цій душі, подумав Рославець. Ще не все вигасло, ще тліє і тільки, дихнувши свіжою ніччю, тільки, узрівши зорі, що так тихо, але так сріблясто мерехтіли над садами, збагнув, що він вільний. Як добре, що він зовсім вільний...

Українське соціалістичне об'єднання до українського народу

Народе України!

Українське Соціалістичне Об'єднання, що його отворили українські політичні організації — Союз Українських Соціалістів (Українська Соціалістична Радикальна Партія, Українська Соціал-Демократична Робітничая Партія, Українська Партія Соціалістів-Револьюціонерів) та Українська Револьюційно-Демократична Партія — звертається до українського народу в Україні і поза її межами з своїм словом.

30 років минуло від вибуху російської революції. 1917 року демократичний революційний рух скинув царську самодержавну владу. Тоді волею українського народу повстала Україна до вільного й незалежного життя під проводом свого революційного парламенту — Центральної Ради.

В Росії в листопаді 1917 року захопила владу більшовицька партія й незабаром почала війну проти Української Народної Республіки. Українська Демократична Республіка після трьохрічної боротьби упала під ударами трьох дужих противників: російських більшовиків, російських монархістів (армія Денікіна) та завоювничкої Польщі.

Від кінця 1920 року більшовицька російська влада запанувала над більшою частиною України і з того часу голодом та кривавим терором винищує український народ. В той же час західні сусіди України окупували західно-українські землі і хотіли використати поневолення Наддніпрянської України російськими більшовиками на те, щоб ослабити і денационалізувати українців на Західних Землях.

Розділ української території окупантами після першої світової війни і визнання цього насильного розділу тодішніми переможними державами був поглотанням права української нації на самоозначення і загрозою для міжнародного миру.

Український народ в усіх займанщинах продовжував боротися за свою державну незалежність під проводом своїх організованих політичних сил усіх діючих в Україні ідейних напрямків: легальними, парламентарними і революційними, підпольними шляхами. В цій неспівиманній боротьбі з окупантами український народ склав величезні жертви і засвідчив ними своє незломне прямування до вільного життя в своїй незалежній державі.

Грабінг української землі окупантами й експлуатація праці українського народу підсилювали апетити окупантів України і заохочувала їх до нових воєнних авантур та до імперіалістичних змов з фашизмом проти міжнародного

миру, для збереження здобутих і для здобуття нових територій.

Важання вдержати українську територію в своїх руках або захопити її для колоніальних плянів було предметом імперіалістичних інтриг між німецьким фашизмом і російським більшовизмом і одною з причин другої світової війни.

В цій війні український народ поклав мільйони жертв на полі бою, в концетраційних таборах і на каторжних роботах в гітлерівській Німеччині і в більшовицькій Росії.

Після упадку німецького фашизму під російською більшовицькою владою опинилися як центральні українські землі, так і вся територія українського народу аж за Карпати. Одночасно більшовицька Москва запанувала не тільки над нашим народом: під явною або замаскованою диктатурою Москви перебуває цілий ряд народів між Балтійським морем та кордонами Греції. Більшовицький уряд прямує уперто й послідовно до панування над світом і старається силою, пропагандою і золотом поширити свої впливи й кордони в Європі, в Азії і в інших частинах світу.

Весь демократичний світ стоїть тепер під великою загрозою від воєнничого більшовицького тоталізму, з яким перша мусіла почати боротьбу Українська Народна Республіка ще 1917 року.

Стоячи перед страшною загрозою повного національного та навіть фізичного знищення українського народу безоглядною диктатурою московських більшовиків, українські революційні, демократичні і соціалістичні партії рішили зібрати всі свої сили в спільній організації — Українським Соціалістичним Об'єднанні — для боротьби за права нашого поневоленого народу.

Наша боротьба за національне визволення і за політичну свободу творить частину світової боротьби поступу проти реакції, культури проти варварства, демократії проти деспотизму. В ідейно-моральній і політичній силі сучасного поступового руху людства, який все більше стає вирішальною силою в громадському й політично-державному житті як окремих націй, так і в міжнародних відносинах, — український революційно-визвольний рух знаходить свого природного союзника в боротьбі проти московського більшовизму та імперіалізму, що загрожує всім народам світу.

Наше місце було й буде по стороні тих, що обороняють основи й найкращі традиції європейської цивілізації — вільність, рівність, справедливість проти деспотизму, терору і тоталізму, — якого б не було походження.

УСО ставить своїм завданням відновлення незалежної української державності в формі Української Народної Республіки. Для цього УСО прямує до згоди й порозуміння з усіма іншими українськими політичними організаціями, що ставлять собі те саме завдання — національно-державне визволення українського народу.

УСО буде послідовно боротися за демократичний устрій у незалежній Україні. Наша ціль — не тільки демократія політична (громадянська рівноправність), але й демократія господарська: щоб у визволеній від чужого панування Україні не було визиску людини людиною, а щоб вільна праця забезпечувала добробут, розвиток і розцвіт цілого нашого народу.

В боротьбі за справедливий суспільний устрій в Україні УСО буде прямувати до перебудови існуючого в Україні державного капіталізму за прикладом соціалістів у демократичних країнах світу, де перебудова капіталістичного ладу відбувається шляхом демократичним, без диктатури, для добра і добробуту всього народу, а не для інтересів однієї групи або партії.

Саме для того, щоб досягнути поставлених цілей — вибороти національну свободу і забезпечити демократичний лад та добробут трудящих мас України, потрібна сильна політична організація українського світу праці і поступових сил.

Через море крові і сліз, через людські муки і смерть мільйонів, що загинули під диктатурою фашистів і більшовиків, прямує український народ до здійснення найвищих ідеалів людства: до свободи, незалежності, рівноправності, справедливості, людяності і миру між народами.

Народе України!

Неситий імперіалізм московських більшовиків готується гарячково до нової загарбницької війни.

Нова війна й підготовка до неї являється для панівної кліки більшовицьких диктаторів єдиним виходом із постійної, глибокої і все більше зростаючої економічної, культурної, ідейної й політичної внутрішньої кризи, яку породила в СССР більшовицька злочинна система.

Через тридцять років деспотична більшовицька диктатура даремно намагається призначити народи СССР до цієї ненависної їм системи.

Зрада ідеалів, які висунула велика революція в російській імперії 1917 року; перетворення нібито переходною диктатури пролетаріату, на ділі ж дикта-

тури нечисленної комуністичної партії, в перманентну диктатуру поліційної терористичної кліки; потопання ідеалів національної свободи усіх поневолених царизмом націй і поступова й послідовна ліквідація вибореного ними права на самоозначення;

перетворення завойованих територій в колонії централістичної Москви і грабінг цих територій;

нечувана експлуатація робочої сили усіх націй СССР для безмежного збільшення економічної і воєнної сили більшовицької імперіалістичної машини і для оплачування її розгалужених в цілому світі агентур; варварське, за зразками азійських деспотів, відривання мільйонів робітників і селян від їхньої батьківщини, масове переселювання і насильне заслання в табори для примусової рабської праці; нещадне переслідування національних культур народів СССР і маскування політики русифікації неросійських народів різними легендами про передову роль російської культури в світі, про заслуги російського пролетаріату і народу та різними іншими теоріями, запозиченими з ідеологічного арсеналу російських царів;

варварське винищення організованим масовим голодом мільйонів українців — мужчин і жінок і мільйонів невинних дітей;

нещадне знищення всяких проявів вільної громадської думки й опозиції жорстоким терором і затоптуванням в болото всіх патріотів України (навіть ідейних комуністів) — діячів культури, науки й політики, які працювали для добра й щастя українського трудового народу, і клеймування цих людей ворогами народу;

організоване владою загальне доношництво всіх проти всіх, не виключаючи комсомолу, компартії і самого уряду; застрашування громадян маревом всевладного тероризму, щоб змусити їх до підлеглості і покори і навіть до нібито добровільного вияву одушевлення й ентузіазму для організаторів цієї незнайної досі людству тиранії

— ось ці безчисленні й безконечні злочини, що зганяють сон з очей пануючої в СССР терористичної кліки.

Доконані злочини пануючої кліки проти людяності і паразитизм державної бюрократичної класи роблять їх предметом незмінної, беззастановної, глухої і з труднощами подавлюваної ненависті найширших робітничих і селянських мас.

Ця обставина ставить на денний план до вимог демократичну революцію в СССР. Організоване владою всеобіймаюче шпінство і жорстокий тероризм — це найголовніші чинники вдержування на поверхні життя ненависної більшовицької системи, що силою необхідності веде до постійного поширювання терористичних заходів диктатури, розбудови поліційного і державного апарату та до все сильнішого визиску і гноблення народних мас.

Знову під добармією

На «базі» Зеленого з'ясувалося, що переправи на той бік фронту доведеться ждати. Зараз із Козятина відходять на захід галичани, а тому, мабуть, змушені будуть відходити й наші військові частини. Правда, Зелений сподівається з дня на день своїх людей з околиць Трипілля, але що буде далі, які диспозиції — невідомо.

Мусили ми з проф. Ганицьким самі «мотати головою». Дізналися, що фронт (коли то можна назвати фронтом), знаходиться між Вровками та станцією Попельнею. Станція Вровки ще в наших руках, але село Попельня наші вже залишили. Фронт тут полягає в тому, що з Козятина до Вровок підходив наш бронепоезд і, просунувшись кілометрів на п'ять починав бій з бронепоездом денікінців, що приходив з Хвастова через станцію Попельня. Здалеку, в Кам'янці, імпульсивно бренть слово «фронт», а зблизка, в дійсності, досить оригінальна встала перед нашими очима картина. Наш бронепоезд — то звичайний собі паровик з тендером та декількома платформами з гарматами, обставленими з усіх боків лантухами піску. Іде він до ворога тилом, стає і починає стріляти кудись далеко по лінії доти йому на поміч не прийдє другий такий самий поїзд або доки Денікінський поїзд, справжній вже бронепоезд, не надумасе присунутись ближче. Тоді треба відступати. Але ці бронепоезди — це найкращий в цих місцях спосіб сполучення. Заки він вирушить з Вровок «на фронт», так його так обліплять зо всіх боків пасажирів, що не видно ні тих лантухів, ні тих гармат. Скрізь пасажирів, три чверти яких — то перекупки з молоком, яйцями та салом. Тому не так видно на бронепоезді пасажирів, як ті різні клунки, кошики, мішки, чуті кудкудакання курей, навіть кувкання поросат. Вічна — війною, а життя — життям.

Сили ми з проф. Ганицьким. Власне, якось десь приплили чи притулилися, і поїзд рушив. Сквально інформуюсь у перекупку про те, де злізати і куди далі йти. Виявилось, що як почнуть битися, то треба злізати й стороною, — поспішати до денікінського бронепоезду. А там вже, в установлену годину, він забере всіх нас і повезе через ст. Кожанку до Хвастова, а від Хвастова — вже буде краще, а від Волярки то вже можна навіть і дачним їхати до самого Києва. Раптом десь збоку вибухло гарматне стрільно. «Вроневик» почав ставати. Але заки ще він став то, як груші з дерева, поспішали з нього у всі боки кошики, лантухи та моторніші пасажирів. Як стали, то почали і «ми» стріляти. Але нам з проф. було не до того. Ми собі намітили серед пасажирів якусь досвідчену перекупку за проводиря і назирчі побігли за нею, ліворуч від колії.

Дорогою розмірковували, що просто одразу на денікінський бронепоезд нам сідати не випадає; краще обійти стороною від колії, селом, а може й переночувати десь, а там вже видно буде. Коли наші з Попельні вже вийшли, то певно не сьогодні-завтра відуть туди Денікінці. Найкраще було б, коли б не в дорозі нас спіткали, а минули на ночівлі.

Попельню добре було видно в долині, а йти наспростець, як виявилось, — і довго, і марудно. Довелось блукати та переходити через глибокий якийсь яр з прямовисними майже берегами, здається баластну виїмку ще з часів будови залізниць. Береги пообсовувались та обросли так, що не видно шарів, а мабуть перекупки цікавий з геологічного боку.

В Попельні пішли до школи і в тихій лагідній розмові з учителем просиділи допізна; десь опівночі тільки позасипали на імпрорізованих з шкільних дошок, покладаючи на парти, ліжках, договоривши на ранок, старанням учителя, підводу до станції Кожанки.

(Далі буде.)

Л. ЧИКАЛЕНКО

Осінь 1919 року

11) (Уривок спогадів)

Отаман оповідає про страшні, дуже небезпечні для нього моменти; каже, що було дуже страшно, що він перелякався, що йому руки тряслися: а справді видно, що ні на хвилину не опанувала його та дика безблудна сила, що страхом зветься, і він тільки через свою надзвичайну міць духу, через свідому любов до життя, завжди активну, завжди бадьору, виплутувався, боровся, тікав, ховався...

Сидів раз у клуні, оточений більшовиками. Сидить і не дише, слухає. Чує, як брама скрипить, бачить, як хтось на брамі з рушницею в руках стоїть і шукає очима по клуні. Його, очевидно! Але після світла в темряві не видно. Як блискавка — думка в голові, що це хвилина і буде вже пізно. Стріляти не можна, бо той, що в дверях, не сам: у дворі ще є люди, почують постріл і наготовляться. Треба діяти мовчки і якнайшвидше. І от-скі, сухий хряск черепа під прикладом, два, три, десять ступнів через подвір'я. Чути постріли, розрізнені, квапливі, але неважливі, бо вже пізно. Через садок до річки, ступни в очереті, а там... там два дні голодного сидіння. Як загнаний собаками заць, причаївся, сидів у воді, слухаючи, відкля чутно голоси та з якого боку свистять кулі. «Було дуже, дуже страшно...»

А через тиждень, як божевільна, тікала від нього ціла Дніпровська флота більшовицька, бо він як «вчистив» по ній з гармат з Дівч-Гори, що коло Трипілля... Переїзд з боєм через Дніпро на дубах, блукання під Переяславом по лісах та плавнях. Всього бачив, все знає, але тим живе і там умире...

«Я партизан, я на карту не дивлюся. Так мені якийсь дядько розкаже, яка у них околиця, де лісок, де могила, де млин, де дороги. Обійду все, погляну, з гори роздивлюся, а тоді вже й видко мені, де будемо битись».

Ніколи не наступає, а розбиває ворога, утікаючи від нього. Ніколи не б'є спереду, а тільки обхопивши ззаду, коли той, захоплений успіхом, женеться за якоюсь ніби розбитою частиною. Наві, як на наші часи, але як ж старі методи війни! Оповідє про свою босу піхоту, що швидко бігає як кавалерія, а там ще про щось; і все бадьоро, весело.

Звернули на політику. Отаман зразу притих і насупився, а коли хтось з братії Петлюру не погладив, він суворо і з притиском сказав: «Так уже не годиться! Самі ми його вознесли, то нічого й носом крутити, мусимо й далі його триматись». Просто і мудро.

Отаман декілька днів тому був у «Головного», з ним про справи говорив, в театрі йому зроблено овацію, і він з того всього задоволений. Але він цінує собі знає і знає своє місце: «Петлюра старший, Петлюра голова, і нічого новим та руками на неї ремствувати»...

Мені зовсім не відомі тих подій, що сталися під час приходу до Києва Директорії і причинили розходження от Зеленого з нею. Що там було?.. Хто за-вільнює? Не питаю з деликатності про це. Тільки випадково чуваю воляків Зеленого: «Всьому виною Коновалець»; то все він наплутав та набрехав, а через його й незлагода була»...

Тільки в переможній війні, в підкоренні собі цілого світу й накинненні всьому людству своєї волі бачать більшовицькі паразити можливість рятувати своє все непевне становище й оминати відповідальності за власні злочини.

Марйвом війни, яку сама підготувляє, паразитна більшовицька каста хоче оправдувати дальший визиск, гніт і тероризування громадян держави.

Невдоволення і ненависть мільйонів мас народів СРСР до пануючої в цій державі паразитної більшовицької класи, здемакування більшовизму в очах робітничого міжнародного руху як форми російського імперіалізму, страх решти цивілізованого людства перед більшовицькою злочинною системою виключають можливість перемоги цього російського імперіалізму в новій війні, без огляду на обставини, що могли б

сприяти його переходом зовнішньо-політичним і мілітарним успіхам.

Панування однієї нації над цілим світом — це абсурд. Тим більше було абсурдом панування новітнього варварства над цілим світом і поступовим ще й до того небезборонним людством.

Нова війна, яку підготувляє російський більшовицький імперіалізм, може перемінитися на цей раз тільки в повну поразку і руйну більшовицької деспотії. Боротьба проти цієї деспотії українського і всіх інших народів СРСР буде вирішальним чинником в перемозі поступового людства над загрозом російської більшовицької диктатури.

Ця перемога відрізняє українському народові та іншим народам СРСР дорогу до організованої боротьби за свої суверенні держави.

В цей критичний момент для цілого світу — УСО закликає всіх демократич-

но настроєних людей у нашій народі, а особливо нашу поступову молодь прилучитися до ідей УСО і в рядах українського революційно-визвольного демократичного і соціалістичного руху боротися за здійснення цих ідей.

Пам'ятаймо: ідея без організації мертва. Тільки через демократичну організацію набирає людина і народ політичної культури, і тільки через усвідомлення та організованість можна здобути перевагу над своїми противниками.

Тому — єднаймося під прапором УСО в міцну лаву революційних борців за кращу майбутність України і всього поступового людства!

Нехай живе незалежна Україна!

Нехай живе трудовий народ України!

Нехай живе Українське Соціалістичне Об'єднання!

ДЕЩО ПРО ДЕМАГОГІЮ

Серед способів ідеологічної і всякої іншої боротьби є і такий спосіб, який полягає не в тому, щоб довести іншим достатність власної ідеології, а лише в тому, щоб скомпромітувати демагогією свого противника.

Яскравий приклад такого способу боротьби показала нам недавно (14 грудня ц. р.) «Українська Трибуна», вмістивши з солідарності в розділі «Трибуна чита-ча» писання п. Віктора Андрієвського.

П. Віктор Андрієвський виступив в обі-рону п. Б. Озерського, думки якого було відповідно кваліфіковано в невідомий, отже редакційний, а не анонімний статті в «Нашому Житті».

П. Віктор Андрієвський в своєму листі назвав був одного українського соціал-демократа, але редакція чомусь не надрукувала його прізвища, натомість подала від себе примітку: «В оригіналі повне прізвище». Чому так зробила редакція «Української Трибуни»? Тому що вона припускає, що п. В. Андрієвський помилився, чи тому що вона не осмілюється подати сховане від читача прізвище, щоб не скомпромітувати себе? Чи може тому, що знає, що та особа, яку вона сховала за літерами М. Б. може цілковито спростувати приписані їй слова («Очевидно соціалізм») у відповідь на запитання: «Що вам дорожче — Україна чи соціалізм?»

П. В. Андрієвський, подавши факт (з прізвищем того, хто відповів) очевидно не подав його всебічно зі всіма подробицями.

П. Андрієвський вирвав з дійсності шматок і, очевидно, гадає, що цим можна розгромити соціалізм, як ідеологію зі всіма практичними наслідками. Наївне міркування! Адже саме запитання — «Що вам дорожче: Україна чи соціалізм?» — недоладне. Досить поставити питання: «Що дорожче: Україна чи монархізм», або «Україна чи царизм», щоб відчувати ту недоладність. Можна б запитати ЯКА Україна кому дорожча. Тоді монархіст скаже, що йому миліша монархічна Україна, республіканець — що республіканська.

П. Андрієвський мусить знати і пам'ятати, що українські народні маси, головна її частина — селянство, в 1917—1920 роки через свою малу політичну освіту хотіли не стільки просто України, як п'яної землі, яку вон віками обробляли. І коли можна ще щось закидати дошкілним урядам в Україні, то саме те, що вони вчасно не спромоглися (і то не тому, що були соціалістичними) перевести аграрні реформи. Але які українські партії мали конкретний план її переведення на користь широких мас, крім соціалістів.

Смішні просто для знаючого ті часи «аргументи» п. В. Андрієвського про будування «класової держави». Може, треба було будувати «безкласову»? Ні, пане В. Андрієвський: тодішні українські соціалісти, що будували демократичну Україну, не потребували будувати класову державу, бо класи вже існували, а треба було створити такі політичні закони, щоб класові інстинкти не перетворили України на поле громадянської війни, як того хотіли ренегати соціалістичних партій, про яких свідомо не згадав автор статті і які спричинилися до писання п. В. Андрієвського. Оті не названі, частини з перелічених п. В. Андрієвським (Ю. Коцюбинський, Шахрай, Панас Любченко), хотіли громадянської війни й пізніше за це заплатили життям.

Не можна так поверхово оцінювати трагічні події 1917—1920 рр. навіть противникові соціалізму й соціалістичних партій. Так роблять на сході, де в одну купу скидають і націоналістів, і соціалістів, і демократів, і недемократів.

Дивно подає п. В. Андрієвський взаємини С. В. Петлюри і партії. За його словами С. В. Петлюра «мусів виступити з партії УСД (20 лютого 1919 р.)». Невже, що таке «мусів»? Розійшовся з

партією і вийшов з власного бажання, чи його партія примусила вийти, тобто виключила, бо іншого способу як виключення політичної партії не мають, коли члени не погоджуються з партією. Відомо, що Петлюра вийшов із укр. соц.-демократ. партії тимчасово (про це є його писана заява.) Це мусить знати і п. Андрієвський.

Ще про М. Міхновського. Трагічна це постать. Написав він колись брошуру для РУП «Самостійна Україна», в якій писав: «Хай навпаки логіці подій ми виписали на своєму прапорі: „Одна єдина, нероздільна, вільна, самостійна Україна від гір Карпатських аж по Кавказькі“. Подаючи рукопис Дмитру Антоновичу просив, щоб ніхто не знав, що він написав її для революційної партії.

На початку війни в 1914 році збирав підписи під вірнопідданий «адрес» царю Миколі II. Під час війни був «своєю людиною» в царському палаці в Києві, де проживала цариця-мати Марія Федорівна. За це власне не попав він до Центральної Ради. Написав брошуру про перетворення Росії у федерацію національних держав. На якийсь час зник із Києва, пізніше, за УСРР, вернувся. Намагався повіситися, але зірвався, з мотузкою прийшов до знайомих у яких жив. За якийсь час знов повісився. Мав невірноважену вдачу, хоч по-своєму любив Україну. Чи може Міхновський бути зразком політичної послідовності?

«Братовбивство» полковника Балбачана? Хто намовив полковника Балбачана

робити державний переворот і скидати Голову Директорії й Головного Отамана державного війська під час боїв з більшовиками під Володимиром? Хто переконував того полковника не політика, що він зробить «державне діло»? Невже п. В. Андрієвський гадає, що можна вважати «братом» таку людину? В державному праві всіх країн світу немає таких приписів, щоб вважати братами тих, хто робить замах на голову держави і руйнує фронт, коли доля держави висить на волоску. Такий злочин вважається всюди за державну зраду. Історія має документи про цю ганебну зраду. Може, за мораллю «несоціаліста» можна зраджувати, коли голова держави або прем'єр соціаліст, як наприклад у Франції чи в Англії? «Добру» науку дає п. В. Андрієвський майбутнім будівникам вільної України, нічого сказати.

Ще про акт 30 червня 1941 року. Історія ще не все розказала, але католицька «Америка», що виходить у Філадельфії, сильніше виступила про нього, ніж соціалісти. Що ж до гідності, з якою довершено акт 30 червня 1941 р., то можна хіба сказати: «забезпечить що називається гідністю». Історія, кажу, не все нам розказала як щодо самого акту, так і щодо поведінки тих «гідників», коли вони прийшли в Україну і розвішували портрети Гітлера та розклеювали плакати й відозви, де називалися «союзники» й вороги. Чи цього п. В. Андрієвський не знає? Добрий же з нього «політик»!

Мих. Горбенко.

Ол. Чернова

Нищення Енея та інших

»Щоб обминути зайвих ускладнень, відразу скажу: я не письменник і не критик...», каже на початку своєї статті «МУР в теорії і практиці» З. Жданович («Орлик», 1947, 4. 8). Авторів краще знати — хто він, але таким застереженням він не тільки не обминає ускладнень, а навпаки, сам їх творить. Викликає питання: чому не критик і неписьменник пише критичну статтю про письменство. «Я тільки читач, який любить літературу...» Ні, читачі так не роблять. Вони читають і хвалять, читають і лають або почавши — відкидають. Правда, читач часом не витримує і пише; листи до авторів чи до редакцій, часом захоплені, а в більшості лайливі.

Отже — читач. І... «кваліфікації мої дуже скромні». Це найкраще вдалося колезі. Чого-чого в статті не доглянути, навіть під мікроскопом — так це тієї чеснотливої якості — скромності. Навпаки — самовпевненість, апломб: Я... Я вважаю, я дійшов до висновку, на мою думку і т. д.

І скільки завзяття! Зразу такий образ: МУР, а проти нього наскоком, озброєний до зубів «неписьменник і не критик». А придивившись — то інакше. Бо, коли з «МУР-у» висмикнути такі ґрунтовні цеглини, як Грицай, Білецький, Подоляк, Багрянний, Харка, Орест, Осьмачка — то МУР вже й не МУР.

На кого ж тоді все завзяття то-

реадора? На арені блідий, гнучкий, як лозина, Косач...

І треба ж було йому написати оту статтю: «Вільна українська література» («МУР» ч. II). Критичний виступ проти метра Д. Донцова. За твердженням Ждановича, останній став модним козлом відпущення. Цікаво знати: коли Д. Донцов не був модним?

В іншому місці Жданович визнає, що «МУР» — не касарня, де всі мусять однаково думати...

Це теорія, а практика — Косач наважився засумніватись, і ось, як вислід одчайдушна атака. Косача упосліджується всіма способами. Йому навіть не вільно захоплюватися Ольжичем, і останній ставиться у тісну залежність від Донцова. Засадничка помилка. Різна ментальність і ролі глибоко різні. Ольжич — героїчно-послідовний, і Ольжич ішов попереду. Косач має різні хиби. Хто не знає децю розхилитаної творчої особистості поета. В ній ненастанно відбуваються під натиском подій дикий доби — катаклізми. Звідси — злами і суперечності.

Обвинувачувати письменника в гарцюванні по душі народу, по національній духовості і подібних злочинах — несправедливо, люто, пристрасно. Косач уміє бачити, бачив не тільки красу, а й темні плями. Інша річ, що його манера («нео-експресіонізм чи просто натуралізм

ще не оформлений в сконденсовану думку переживань», як думає рецензент «Енея» — Д. Г. («Орлик», 1947, ч. 10) — мабуть, такою отой нео-експресіонізм утруднює сприймання. І згода з рецензентом щодо підозрілого типу революціонерки. Взагалі «фосфоризуюче болото» — рецензія, а не наскік Ждановича, коли б ще не деякі суперечності з самим собою і непослідовність.

Головне — кінець. Оце зіставлення Шевченка і Косача в площині геніальності. Є речі, скажемо, однаково прекрасні, але їх не можна порівнювати, бо вони засадничо різні. А ще коли автор цілою рецензією поливає Косача як холодною водою, щоб отямити, то для чого на кінці такий фіміям? То ж від нього можна вкрай очманіти! Правда, думається, що Косач сам зморщив іронічно носа, побачивши таку розбіжність в інтенції і висліді.

Це нищення Енея.

А тепер — інші...

Дальший об'єкт нападу Костецький. Його підозріває Жданович, що він буде... «І з читачем і українською літературою виробляти, що йому подобається». Що б таке міг Костецький виробляти? Якщо його експерименти і чудасійства шкодять кому, то тільки йому самому. І нема, здається, чого побоюватися, що у «МУР-і» Костецького «підтягають» до Стефаніка. Підтягнуті — не можна. Стефанік — єдиний. Підтягання ж до Джойса нікого не турбує взагалі. Це «Мурівські операції». Лабораторна праця Шереха.

Шерех — він хірург із покликання і мусить різати. Це виявилось вже на І з'їзді «МУР-у». Пошмагував письменницьку братію, а потім позшивав, так що й сліду не видно. Шерех різав любовно і має легку руку...

Громи і блискавиці Ждановича нагадують вислів: «Юпітере, ти гніваєшся...» А ще дивує у Ждановича шукання дотепів в російському письменстві. Чогось у нього Самчук і Косач хотять бути «дамою приятной у всех отношениях». Інший епітет до Самчука «свадебний генерал» перекладено на українську мову. Самчук має бути — «весільним генералом». Тут нав'язується і виринає ще один чеховський образ. Це в місці, де Жданович обурюється улюбленим еротичним засобом Косача — хвилюванням стегон. Це в місці, де Жданович обурюється улюбленим еротичним засобом Косача — хвилюванням стегон. Це в місці, де Жданович обурюється улюбленим еротичним засобом Косача — хвилюванням стегон. Це в місці, де Жданович обурюється улюбленим еротичним засобом Косача — хвилюванням стегон.

В цілому враження таке: ти думаєш інакше, отже тебе треба нищити. Як утомилися всі, а ми зокрема від такої настави до людини!

Ось ми тут, на уламках кораблів, розбитих бурею. Як радісно зустрічати тих, що пережили. Хочеться сказати: друже, брате, як добре, що ти є! І так було спочатку.

Українська література переживає велику кризу — стверджує Жданович. Правда, криза є. Алеж до кризи треба ставитися поважно і обережно. Тим більше, що кризу переживає не тільки українська література, а й духовість цілого людства.

Президії ЦПУЕ, Керманичеві Відділу Молоді, Головні Пластові Старшині, ЦК СУМ-у, Редакторам спортивних сторінок, Педагогам ФК, ОСС-у, ВВК-ам Обласним Делегатурам, Інспекторам ФК, Проводам руханково-спорт. Т-в, активним змагунам і змагункам з нагоди Різдва Христового Веселих Свят та щасливого Нового Року бажає

Рада Фізичної Культури.

В більшовицькому „раю“ (Осінь 1933 р.)

У селі Антоновці Мар'янівського району на Донбасі жили собі «зажиточно» і «весело» в колхозі селяни Боровик з жінкою та двома дітьми. Але прийшов в осінь 1933 року такий час, що вже вижити не було змоги. Зареквізувала влада в колхозі весь хліб, за невиконання надмірної хлібозаготівлі. На прохарчування залишили тільки картоплю та буряки, й того всього обмалю. Всі побачили, що надходить голодна смерть.

От і надумав Боровик Гордій з своєю жінкою Христою піти до совхозу «Шахтар», що був недалеко їхнього села, та найнятися там, щоб рятувати своє життя. Але, видно, обмірковували і як його рятувати, бо взяли з собою і двох своїх дівчаток: одну семирічну, а другу дев'ятирічну.

Одйшовши від села кілометрів на два задушили вони одну свою донечку а потім і другу... Познімали дівчаткам з голівок хусточки та й вернулися додому, а повернувшись розгосили по селу, що мовляв, як ішли вони до колхозу, то чогось їхні дівчатка померли; «отам на толоці, коло ставка». Упросили вони свого сусіда Ващенка Федосія, щоб поїхав та привіз померлих. Ващенко запряг стригунів у санчата, бо вже пролітав сніжок, сів з Гордієм і поїхали. Проїхали толоку аж коло ставка лежить одна дівчинка, вже їй голову снігом присипало, а далі лежить друга. Взяли вони їх та й привезли додому.

Посходились на похорон люди до Гордієвої хати, а Гордій з жінкою і оповідають як так несподівано померли їхні діти. А як люди почали розходитись, то вони почали їх просити, щоб посиділи ще в хаті, бо, мовляли, їм «чогось страшно». А згодом розповіли все так, як воно було. І все кажуть, що їм страшно, все їм ввижаються дівчатка і просять; «не душіть нас тату і мамо, не душіть, ми ще жити хочемо» і все простягають до них рученята. Народ мовчки розійшовся, а Гордій і Христова дома вже напів божевільні.

Одного дня пішов Гордій, по залізницю, що йде з оленівських кар'єрів до станції Оленівки, там наїхав на нього паровоз. Чи то через туман так сталося, чи він такого хотів. А Христова теж десь вийшла з дому, на відомих куди, та більше й не верталася.

Отак закінчилося «зажиточне» і «веселе» життя одного двору і таких прикладів можна навести багато, багато!

Селянин села Богоявленки Гармаш А. Своїй родині в краю і за кордоном з нагоди Різдва Христового бажаю Веселих Свят та щасливого Нового Року!

Петрук Василь

В ДЕНЬ РІЗДВА ХРИСТОВОГО

Українська Євангельсько-Баптистська Церква в Німеччині поздоровляє всіх її вірних, симпатиків і друзів в краю, на чужині та за Океаном.

Христос Рождається!

Бібліотека ім. С. Петлюри в Парижі

Бібліотека ім. С. Петлюри в Парижі влаштує спільно з Українською Громадською Опікою пересувні бібліотечки для наших громадян, розпорошених по провінціях Франції, а також підготує різні культ.-освітні курси: українознавства, історії української суспільної думки, історії українських громадських рухів на Україні та історії визвольних змагань українського народу.

Погромова окупантами й вивезена в 1941 р. Бібліотека, відновивши свою діяльність лише 1945 р., не має ще багатьох потрібних для нормальної праці матеріалів. Тому звертається до українців з проханням надсилати можливо повні інформації та матеріали.

Еміграційна українська молодь, що вже сьогодні включається в громадське життя, що вже приходить на зміну старшого громадянства, всього того не знає або знає дуже мало. На обов'язку культ.-освітніх українських установ та громадських діячів лежить, допомогти молодим силам, ознайомити їх з нашою минулою й збагатити їхній суспільний світогляд.

Гр. Довженко, Бібліотекар.
24, Rue de la Glaciere PARIS XIII.

ЦЕНТРАЛЬНИЙ СОЮЗ УКРАЇНСЬКОГО СТУДЕНТСТВА

Центральний Союз Українського Студентства вітає з святами Різдва Христового і з Новим Роком все українське студентство в краю та на еміграції, українські політичні і громадські організації, Церкви, наукові і високі школи. Зокрема Центральний Союз Українського Студентства вітає засилає гарячі побажання героїчним воїнам Української Повстанської Армії, революційному підпіллю і політичному Проводові воюючої України, які в жорстоких умовах російсько-комуністичної окупації продовжують важку боротьбу за визволення України.

Хай грядучий новий рік буде для українського народу більш радісний і щасливий!

Христос Раждається!

МІЖНАРОДНИЙ ІНСТИТУТ

За ініціативою українських громадянських кіл, в Мюнхені утворився Український Міжнародний Інститут, в завдання якого входить знайомити міжнародні кола з українськими справами, студіювати міжнародні політичні, господарські, культурні й інші питання та знайомити з ними українське громадянство; налагоджувати культурні зв'язки з зовнішнім світом і т. д. На чолі Інституту стоїть проф. В. Приходько.

Усіх, що цікавляться міжнародними проблемами і бажають співпрацювати, просимо подати про це відомості на адресу: Мюнхен, Розенгаймерштрассе 46-а, мгр. Я. Логіну.

Веселих Свят Різдва Христового бажаємо всім членам товариства „Побратими“, всім нашим прихильникам, всій українській молоді на еміграції та тій, що провадить боротьбу проти окупанта в Україні.

Управа т-ва „Побратими“

УКРАЇНСЬКА ЕКОНОМІЧНА ВИСОКА ШКОЛА В МЮНХЕНІ

оголошує запис слухачів на I. II. III. IV. V. VI. семестри. Дійсними слухачами можуть бути лише особи з закінченою середньою освітою (матурою). На II. III. IV. V. і VI семестри треба подати, крім матурального свідоцтва, ще й докази про закінчення відповідних семестрів в інших рівнорядних високих школах.

Записне становить 10.— нім. марок, навчання — 200 нім. марок за семестр. Прохання про запис на той чи інший семестр треба подати на адресу ректорату Економічної Високої Школи, Мюнхен 8, Флорштрассе 1/1 поверх.

Виклади починаються 2 лютого 1948 р. Канцелярія Української Економічної Високої Школи

Справлення помилки

В ч. 1. «Н. Ж.» в програмі УСО (1. уступ) випав один рядок. Треба читати: Союз Українських Соціалістів, а саме: Українська Соціалістично-Радикальна Партія, Українська Соціал-Демократична Робітнича Партія, Українська Партія Соціалістів-Револуціонерів — і т. д.

Українців ДП, що мають візи до Аргентини або інші документальні дані про це від аргентинського уряду, просимо зараз же листовно нас повідомити, подаючи копію (можна й незавернену) візи чи документи і місце замошкання на таку адресу:

United Ukrainian American Relief Committee Inc.,
Director Roman I. Smook,
c/o IRO Administrative Subunit,
Bismarckstr. 20,
München-Pasing

або: United Ukrainian American Relief Committee Inc.,
Lugiland I/II,
Frankfurt a.M.

ПРЕДСТАВНИЦТВО ЗУАДК,
НІМЕЧЧИНА.

«Комісія Допомоги Українському Студентству», КоДУС, шле усім нашим установам, своїм Філіям, Представництвам, Делегатурам і співробітникам та всьому нашому громадянству щирі та сердечні побажання всього найкращого з приводу Різдва Христового й Нового Року і дякує із щирої душі за сердечне й позитивне ставлення до справ українського студентства та за велику підтримку в допомогівій акції.

Ол. Запорізький

МАТИ ПОМИРИЛА

Ціна 3,50 н. м.

ЗАМОВЛЕННЯ НАДСИЛАТИ:
Ліда Манило, Авгсбург,
Somme-Kaserne 1/87.

НОВА КНИЖКА!

ВОЛ. РУСАЛЬСЬКИЙ

СМІХ ІСКАРІОТА

НОВЕЛІ

СТОР. 90

ЦІНА 5 Н.М.

НАБУВАТИ В КНИГАРНЯХ І КЮСКАХ!

КУПУЙТЕ

ІЛЮСТРОВАНУ КНИГУ (з 88 малюнками, 140 ст.).

ТЕХНІКА

РИБАЛЬСТВА Й РИБНИЦТВА

ОЛ. ПАНЧЕНКО

(видання друге, значно доповнене).

Рибалка — початківець, рибалка сіточник, рибтехнік та всі ті, хто цікавиться вивченням рибальства, рибництва та переробки риби, знайде в цьому посібнику добрі поради:

1. Як та в яку пору року і дня ловити рибу та самому виготовити рибальське приладдя.

2. Що треба знати про лов риби напівпромисловим та промисловим знаряддям.

3. З техніки переробки риби: вудження, соління, виготовлення оселедця, в'ялення, виготовлення ікри, заморожування, транспортування тощо.

4. а) Рибництво: штучне та природне рибозоведення, організація культурного рибного господарства.

б) найпоширеніші хвороби риб та санітарно-гігієнічні заходи.

Ціна книжки — 15 нім. марок, гуртовим знижка 25%.

При купівлі не менш, як 5 примірників знижка від 10 до 25%.

Книжку надсилається за післяплатою.

Замовлення надсилати: Ол. Панченко

REGENSBURG, GANGLHOFER-SIEDLUNG, RAU. XII, H. 15 W. 457.

Заходом Українського Вільного Університету появились такі твори:

АВТОР	НАЗВА	Рік вид.	Ціна РМ
Проф. Д-р В. Петров	Український фольклор	1946	10.—
Проф. Л. Окіншевич	Лекції з історії українського права	1947	25.—
Проф. Д-р М. Чубатий	Огляд історії українського права ч. 1	1947	15.—
Проф. Д-р М. Чубатий	Огляд історії українського права ч. 2	1947	25.—
Проф. Д-р В. Щербаківський	Кам'яна доба в Україні	1947	15.—
Проф. Ю. Шерех	До генези називного речення	1947	15.—
Доц. Д-р Ю. Старосольський	Наука карного права	1947	25.—

Ці твори можна купити кожного дня, крім суботи, від год. 10—12 в канцелярії УВУ, Мюнхен, Версайлштр. 4/II. Крім цього, вислаємо їх за післяплатою на підставі письмового замовлення.

УВАГА!

Уже вийшло 2 число літературно-наукового часопису

«СЬОГОДНІ»

Зміст:

В. Винниченко про себе й про українських „однобічників“.

В. Чапленко. „Плужанин“ у музеї.

Ів. Манило. Три байки (із книги „Байки“).

С. Парфанович. В гостях у П. Тичини.

П. Зайрський. Під гіпнозом Жданова.

О. Степовий. Українська казка.

Рецензії. Гумор і сатира.

Ціна примірника 2 марки. Питайте в усіх кіосках та книгарнях!

Замовлення надсилайте також до адмін. „Н. Ж.“!